

DEBRECZENNEK AZ 1807-IKI ORSZÁGOS SEGÉLYRE VONATKOZÓ INTÉZKEDÉSEI.

Ferencz császár letévén a „római szt. birodalmi császár“ hangzatos czimét, mint Gentz 1806-ban írja, a birodalom sulypontját Magyarországra szándékozott áthelyezni s ez eszmének számos hive akadt még a Lajtán túl is. Lehet azonban, hogy a fölvetett eszme arra szolgált csupán, hogy Magyarország rendeit a Budán tartott országgyűlésen megnyerjék az elárvult pénzügyek rendezésének. A napoleoni hadjáratok roppant pénzt emésztettek fel. Államkölcson államkölcsonre halmozott, a folyton szaporított papírpénz értéke végtelenül megesökkent, úgy hogy kezdetben 36%, később 54% volt a bankópénz után szemben az arany és ezüsttel fizetett agió.

A rendek hozzájárultak az önkéntes megadóztatáshoz, mely a fön-
tebbi törvénycikkben jutott kifejezésre s megajánlották a „segedelmet“. A segedelem állott a *tisztajövedelem* után fizetendő *hatodrészt* összegből és az *ingó javak értékének egy század részéből*. Hozzájárultak ehhez a papi, nemesi, városi s mindazon ingatlan birtokok, melyek urbéri terhektől mentesek valának, a művészek, oklevelezettek, kereskedők, iparosok, haszonbérlok, tőkepénzesek, tisztviselők, hivatalnokok, nyugdíjasok.

Mint a mezőgazdasági árak akkori mérőjét közlöm azon rendelkezést, mely Debreczenben 1808-ik év május hó 10-én e tárgyra nézve kibocsáttatott.

*

A közelebbi mult 1807-ik esztendőben az országnak egybegyűlt rendei kegyelmes királyunk ő Felségének, azon országgyűlésen hozott 2-ik Törvény Czikkelly szerint oly segedelmet ajánlottak, hogy a nemesek, és a királyi s Privilegiállt városok polgárjai és lakosai, fekvő vagy ingatlan jószágaiból a mult 1807-dik esztendőben az alább meghatározott módon bevett tiszta jövedelmeknek egy hatodrésztét, az ingó jók árának pedig századrésztét a királyi kincstartó házba fizessék, mely alól az interesses pénzen szerzett jószágok sincsenek kivéve.

Mivel tehát ezen segedelemben e szabad királyi Debreczen városának minden renden levő polgárjai és fizetni tartoznak: a feljebb említett Törvény Czikkely szerint deputáció rendelődött és felesketődött a végre, hogy az adandó segedelemnek Cláivissát dolgozza k., mely mindeneknek, kik a fizetés alá esnek, tehetségeknék s jövedelmeknek és az attól fizetendő segedelemnek meghatározásában és feladásában utasításul szolgálhasson. Mely Deputáció munkája, aszerint, amint helybehagyódott és megállapítódott, ekképen következik:

Előszőr.

h:

Az ingatlan jószágok alatt értetődnek:

a) *A Béres és Ház után való Földek*, melyeknek minenűségéhez képest a jövedelemnek egy hatodrésze következendőképen határoztatik meg: Egy nyilas földet négy köblösnek vévén, (a minthogy négy köblös tavasz buzából alkalmasint megtelik) minden Hold vagy köblös föld tiszta jövedelme átaljában, a költségeken kívül tevődik 3 R frtra, és így egy nyilas föld jövedelme lesz 12 R frt. De mivel a földdel biró lakosok, minden nyilas földért 1 Rf 9 xrt fizetnek esztendőként a város Cassájába, és az ebbeli jövedelem hatodrészét a város fizeti: a lakosok tiszta jövedelmét csak 10 Rf 51 xrra tehetni, melynek hatodrésze 1 Rf 48¹/₂ xrt a segedelembe fizetik, a város pedig a földbér jövedelméből minden nyilas föld után fizet 11¹/₂ xrt.

A tengeri földek közmérték szerint úgy vevődnek fel mint a szántó földek következendőképen egy hold tengeriföld jövedelméből kell fizetni 30 xrt fél holdtól 15 xrt sat. Vagyon pedig egy nyilas béres földben 18 tengeri nyilas.

b) *A csere kaszálók*. Ezeknek jövedelme úgy vevődik, mint a béresföldeké, azaz minden hold vagy szekeres bogjányi kaszáló jövedelme 3 R forint melynek hatodrésze 30 xr., de ebből a kaszáló bér kivevődik, és annak jövedelméből a város kifizeti a hatodrészt.

c) *Kerti Szöllők*: melyek a haszonvételhez képest ekképen Classificáltak.

1. A Bodroghalvai, Köntös, Hatvan, Mester, és Újkert. Ezekből minden kapa szöllőtől fizetődik 1 Rf.

2. A Homok, Csapó, Csige, Kos, és Toczós kertekben minden kapa után 45 xr.

3. A Turás, Varga, Téglás, és Posta keretben egy kapától 30 xr.

d) A liba és veteményes kert jövedelme minden kapa után 6 R frtra tevődvn, ebből 3 Rf. a segedelembe mégyen.

e) *A száraz malmok.* Egy-egy malom tiszta jövedelme, (kivéven a molnárnak járó egy negyedrészt, melynek hasznától a molnár külön fizet) esztendőnként 72 Rfrtban vevődven fel, ennek hatodrésze 12 Rforint a segedelembe fizetődik.

f) *A Házak.* Melyek eránt a feljebb említett Törvény Czikkely szerint meg kell jegyezni:

1. Hogy a lakó házak és gazdasághoz tartozó épületek a segedelem alá nem esnek, hanem a bérbe kiadott házak jövedelmének hatod részét (kihuzva abból a házra vetett királyi adót) kiki tartozik a segedelembe fizetni:

A felesleg, vagy rangján felül való szobáktól, ha semmi haszon nincs is belőlük, kiki ugy tartozik fizetni, mintha bérbe ki vonánk adva. A hennét

3. *F* mágnásoknak és Nemeseknek, kik a királyi városokban házat bírnak a törvény szerint a Diætales Competentia öt szoba kihagyodik, a többtől fizetnek, ugy szintén a több városi lakosok is. Mindazáltal

4. Ha valakinek csak egy két szobája van is, és abban béres lakót tart: a házbérnek hatod részét (kihuzván a házra vetett adót a segedelembe fizetni tartozik.

5. Kivételnek a fizetés alól minden Vallásbeli külömség nélkül az Eklésiák, Templomok, Parochiák, Oskolák, Ispotályok, Árva nevelő házak, Alamizsnából élő szerzetesek épületei, mindazáltal ha fekvő kapitálisok van, annak századrészét befizetni tartoznak. Kivételnek végre a szent végre rendeltetett eszközök, és Templombeli készülétek, valamint egyszóval minden közönséges épületek is.

g) Az Árendába adott kortsmák és egyéb Beneficiumok Árendájának hatod részét a nemes város fizeti: azon jövedelmet pedig melyet az Árenda summán felül bevett az árendátor, tartozik jó lélekkel bévalani, és annak hatod részét segedelembe fizetni.

h) A közönséges legelő mezők haszna is a tiszta jövedelmek közé számláltatván, az attól fizetendő segedelem ekképen határoztatik meg: hogy minden darabszamos Marhától fizetődjön 10 kr. Melyben azt kell megjegyezni, hogy a legelő hasznára nézve, a szarvasmarha vagy ló ha negyedfü vagy idősebb kettő tézsen egy párt, a tavalyi négy egy párt, Juh, Kecske, és Sertés tiz egy párt, Tokjuh és Süldő husz megyen egy pár marhaszámba.

Másodszor.

Az ingó jókat ami illeti, melyek árának századrészét kiki tartozik befizetni ilyenek:

1. Mindenféle arany, ezüst, köves és más drága portékák, ezüst, és külső országi porcelán, asztali edények és készülétek, gyertyatartók vagy ezüsből készült másféle eszközök, Gyöngyök, Gránátok, Gyémántok aranyos vagy ezüstös drága ruhák pompás házi eszközök, zsebbeli és asztali órák. Ezek és ezekhez hasonló eszközök mind a fizetés alá esnek; kivétnak pedig az alól a Könyvek, kézben forgó fegyverek, hadi készülétek, s mind a két nemnek rendszerint való öltözetei és házi eszközei is.

2. A marhák, lovak, juhok, sertések, sat. melyeknek ára és az attól fizetendő század rész, mind az egyarányosság kedvéért, mikor a fizetők könnyebbségére nézve következőképen határozatig meg:

	Ára Rf	fizetődik tőle Rf	tőle den
Egy pár I. Claszisu ökör mint a város Borhordó ökrei	300	3	—
Egy pár II. Claszisu " " " "	200	2	—
" " III. " " " "	150	1	50
" " IV. " " " "	100	1	—
Egy pár I. Claszisu fejős tehén	200	2	—
" " II. " " " "	160	1	60
" " III. " " " "	120	1	20
" " IV. " " " "	100	1	—
" " V. " " " "	80	—	80
Egy pár I. Claszisu 3adfű tinó	100	1	—
" " II. " " " "	80	—	80
" " III. " " " "	50	—	50
Egy pár I. Claszisu rugott Tinó	40	—	40
" " II. " " " "	30	—	30
" " III. " " " "	24	—	24
Egy pár I. Claszisu 3adfű üsző	60	—	60
" " II. " " " "	50	—	50
" " III. " " " "	40	—	40
A Bikák idejekhez képest a tulkokkal egyaránt Claszificáltaknak			
Egy pár I. Claszisu szelid meddő tehén	140	1	40
" " II. " " " "	100	1	—
Egy pár I. Claszisu ötödfű szilaj tinó	150	1	50
" " II. " " " "	140	1	40
" " III. " " " "	120	1	20
" " IV. " " " "	80	—	80
Egy pár I. Claszisu 4adfű tinó	140	1	40
" " II. " " " "	130	1	30
" " III. " " " "	110	1	10

	Ára Rt	fizetődik Rf	lőle den
Egy pár I. Claszisu 4edfü Paripacsikó ...	220	2	20
„ „ II. „ „ „ ...	160	1	60
„ „ III. „ „ „ ...	120	1	20
Egy pár I. Claszisu 3adfü Paripacsikó ...	150	1	50
„ „ II. „ „ „ ...	100	1	—
„ „ III. „ „ „ ...	70	—	70
Egy pár I. Claszisu tavalyi csikó... ..	100	1	—
„ „ II. „ „ „ ...	75	—	75
„ „ III. „ „ „ ...	50	—	50
A kocsibeli és csak fényességre tartozó lovak, Paripák és Ménlovak ára ki nem tevődik, hanem kinek-kinek lelkére bízatik, hogy azoknak igaz árát szabván a századrészt bevalják.			
Egy pár I. Claszisu rugott üsző	24	—	24
„ „ II. „ „ „	18	—	18
„ „ III. „ „ „	15	—	15
Egy pár I. Claszisu Bial ökör	150	1	50
Egy pár jármos 4edfü Bial tinó	140	1	40
Egy pár harmadfü Bial tinó	80	—	80
Egy pár I. Claszisu Borjas Bial	100	1	—
„ „ II. „ „ „	80	—	80
Egy meddő Bial tehén	70	—	70
Egy harmadfü Bial üsző... ..	50	—	50
Egy tavalyi Bial üsző	30	—	30
Egy pár I. Claszisu szekereslő	250	2	50
„ „ II. „ „ „	200	2	—
„ „ III. „ „ „	100	1	—
„ „ IV. „ „ „	60	—	60
Egy pár I. Claszisu ménesbeli kancza ...	150	1	50
„ „ II. „ „ „	100	1	—
Egy pár I. Claszisu 3adfü kancza... ..	100	1	—
„ „ II. „ „ „	60	—	60
Egy pár I. Claszisu tavalyi kancza	60	—	60
„ „ II. „ „ „	40	—	40
Egy pár I. Claszisu öreg sertés	60	—	60
„ „ II. „ „ „	50	—	50
„ „ III. „ „ „	40	—	40
Egy pár I. Claszisu tavalyi süldő	40	—	40
„ „ II. „ „ „	30	—	30
„ „ III. „ „ „	20	—	20
Egy pár I. Claszisu fias juh	25	—	25
„ „ II. „ „ „	20	—	20
Egy pár I. Claszisu tokjuh... ..	16	—	16
„ „ II. „ „ „	14	—	14
A kecskék idejekhez képest a juhokkal egyformán Clasificáltaknak			

3. Egy kas méh ára határozatik 5 Rfra, ennek századrésze 5 dennár segedelembe megyen.

4. A tisztviselők és minden hivatalban levő személyek mind pénzbeli fizetéseknek mind Naturáléban kiszabott Deputatumok árának századrészét tartoznak befizetni.

5. A kereskedők, mesteremberek, és kupeczek, tartoznak a kereskedésben és Mesterségben forgó portékák jószágok és mivek árának századrészét a fent irt módon segedelembe adni; de enekfelette a kereskedés és mesterség hasznából is hatodrészt fizetni: melyeknek feladása és bévallása, önön lelkiisméretekre bízatik.

6. Mivel a termések is, ha régibek esztendősnél, mint ingó jószágok a segedelem alá esnek: ezeknek ára ekképen határozatik meg:

	Ára		fizetődik tőle
	Rf	Rf	
Egy köből buza	8	—	8
„ „ kétszeres	6	—	6
„ „ rozs	4	—	4
„ „ árpa	4	—	4
„ „ zab	2	—	2
„ „ szemcs tengeri	6	—	6
„ „ köles	10	—	10
Régi bornak akója	10	—	10
Ó pálinka akója	20	—	20
Tavalyi pálinka akója	15	—	15

A Capitalisták csak a fekvő vagy letett ügy szintén külső tartományokba kölcsön kiadott Capitalisoktól fizetik a század részt: de az országban ellocált tökepénzekből magok egyenesen semmit sem fizetnek. Mindazáltal hogy a fizetés terhe alól ki ne maradjanak, ily rendelés tétetett a törvényben, hogy mivel az adósok minden javaik árának századrészét a segedelembe fizetik: tehát ezen egy esztendőben minden száztól egy forinttal kevesebb interest fizessenek hitelezőiknek, mely csak anyi, mintha a capitalisták magok fizetnek a századrészt.

Ezen clavis szerint könnyű átallatni, miképen kellesen mind az ingatlan jók jövedelmének hatod részét, mind az ingó jók árának századrészét bevallani. Ugyan azért minden utczában egy különös és előre felesketett deputatio van rendelve, mely a bévallásokat beírja és titokban tartja. Annak okáért kiki előtte tartván kegyelmes királyunk ő Felsége iránt tartozó hűségét és hazafiui szeretetét: minden javait és jövedelmeit melyek a fent irt mód szerint a segedelem fizetés alá esnek, jó lelkiismerettel vallja bé: és arról a kiadandó nyomtatott forma szerint, az utczabeli deputatiónak, ilyen declaratiót tégyen:

Alábbirt, becsületemre és lelkiismeretemre vallom hogy az 1807

esztendőbeli 2-ik törvény cikkely rendelkezéséhez képest, az előmbe adattott clavis és utasítás szerint, ezen szabad királyi Debreczen városában s ennek határában levő ingatlan javaim egy esztendei tiszta jövedelmének hatodrésze tézsen for. kr.

Ingó javaim igaz árának századrésze . . . for. kr.

Mind öszve for. kr.

Mely summát az ő felségének ajánlott segedelemre, a kirendelt városi tisztviselő által a meghatározott időre, a cassába befizetni tartozom. Debreczen hó . . . napján 1808-dik esztendőben.

Ha valaki a maga jövedelmeit és javait vagy eltítkolná, vagy kevesebbet adna fel: a deputatio szorosán megvizsgálja, és a mint találja, a szerint határozza meg a segedelmek mennyiségét, mely többé semmi változás alá nem esik.

A befizetés utolsó határa új esztendő első napja lészen, addig kiki tartozik a reá esett summát részenként befizetni, a ki pedig akarja és módja van benne, előre is egyszerre befizetheti. A ki e folyó esztendő utolsó napjáig egészen bé nem adja: Execució által fog a fizetésre szoritatni.

Végezetre, mivel az országnak minden jurisdictiói a fizetendő Segedelem menyiséghez képest minden forint után, hol többet hol kevesebbet ajánlottak a Nemzeti Magyar Muzeum felállítására: hogy ebben a tekintetben is megbizonyítássék ennek a városnak s ennek lakosainak a haza közjáva előmozdítása eránt való buzgósága: megállítatott, hogy erre a végre a Segedelembe fizetendő minden forint után kiki fizessen egy-egy Krajczárt, és azt a fejebb említett Declaratiojába beírja. Költ Debreczenben Május hó 10-ik napján 1808-ik esztendőben.

Kiadatott a deputáció egyik tagja hites fő notarius

Kaszanyi János által m. k.

Ha az áralakulásokat az akkori időekkel tehát közel 90 év elteltével összehasonlítjuk, láthatjuk azt, hogy az árak roppant magasak a mezőgazdasági termelvények és czikkekre nézve. Ez árak hites becsüsök által állapítottak meg, valodiségukhoz nem fér kétely, sőt talán azt mondhatjuk, alacsonyabbra szabattak a valódinál. Ez árak a pénz-elérték-telenedett voltában lelik magyarázatukat.

Közli: SZÜTS MIHÁLY.